

VI Дунайські наукові читання

1. Bécharde J.P. L'enseignement supérieur et les innovations pédagogiques: une recension des écrits. In: Revue des sciences de l'éducation, Vol. XXVII. nr. 2. 2001.

2. Дубасенюк О.А. (2014). Інновації в сучасній освіті: Житомир, Світ. 142 с.

3. Кремень В. Г. (2012). Філософсько-освітня діяльність: інноваційні аспекти. Становлення і розвиток науковопедагогічних шкіл: проблеми, досвід, перспективи: Житомир, Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. С.10-26.

4. Дичківська І. М. (2012). Інноваційні педагогічні технології : у 2 кн. Київ, Академвидав. Кн.2. 352 с

УДК 376.5

ADAPTATION OF APPLICANTS OF HIGHER EDUCATION TO DISTANCE LEARNING

Natalia Svyshch¹

АДАПТАЦІЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ДО ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Наталя Свищ¹

Abstract. *The article analyzes the main psychological aspects of the adaptation process; the experience of domestic and foreign researchers is studied, the main advantages and disadvantages of adaptation are revealed. The main purpose of the article is to study the process of adaptation of applicants of higher education to distance learning.*

Key words: *adaptation, distance learning, adaptation process, types of adaptation, forms of adaptation, maladaptation.*

Анотація. *В статті проаналізовано основні психологічні аспекти процесу адаптації; вивчено досвід вітчизняних та іноземних дослідників; виявлено основні переваги та недоліки адаптації. Основною метою статті є дослідження процесу адаптації здобувачів ЗВО до дистанційного навчання.*

Ключові слова: *адаптація, дистанційне навчання, адаптаційний процес, типи адаптації, форми адаптації, дезадаптація.*

Підготовка фахівця своєї справи вимагає від закладу вищої освіти (далі – ЗВО) не лише потужного інформаційного, матеріально-технічного, навчально-

¹ Lecturer, Izmail State University for the Humanities, Ukraine, Address: Belgorod-Dniester St., 141, Izmail, Odessa Region, 68600, Tel.: +380976122018, E-mail: svish.natalya@ukr.net; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2056-1422>

¹ Викладач, Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна, адреса: вул. Білгород-Дністровська, 141, м. Ізмаїл, Одеська область, 68600, М.т.: +380976122018, E-mail: svish.natalya@ukr.net; ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2056-1422>

методичного забезпечення, але й психологічного мікроклімату, котрий спрямите формуванню фахових компетентностей та навичок soft skills.

Проблема адаптації здобувачів вищої освіти до ЗВО в умовах дистанційного навчання є дуже важливою, враховуючи початкові етапи навчання, які є найбільш стресовими для молоді особистості. Труднощі пристосування до нових умов життя спричинені рядом об'єктивних факторів, наприклад: знесилення після підготовки та складання ЗНО, підготовка до вступу до ЗВО, нова методика викладання у ЗВО, зміна місця проживання, пристосування до нових соціальних умов життя, несамотійний вибір ЗВО, знайомство з новим соціальним середовищем, зміна інтересів і т.д. Визначені фактори можуть стати причиною дезадаптації. Враховуючи, процес дистанційного навчання фактори впливу на процес адаптації особистості збільшується. Аби уникнути цього процесу варто створити максимально сприятливі умови для успішного проходження процесу адаптації здобувачів вищої освіти до умов дистанційного навчання. З періодом адаптації зіштовхується кожний без винятку, починаючи здобувати фахову освіту, проте з минулого навчального року (березень 2019 р., другий семестр 2019-2020 н.р.) освітня система України перейшла на дистанційне навчання.

Проблему адаптації вивчали як вітчизняні, так і зарубіжні дослідники: Ж. Піаже [8], Г. Балл [3], Ф. Березін [4], Ю. Александровський [1], Т. Алексєєва [2] та ін.

Термін «адаптація» вживається в різних галузях наукового знання. Так, одні автори розглядають адаптацію як процес, результат пристосування, а інші як взаємодію людини з людиною (певною групою), або ж як взаємодію людини та навколишнього середовища.

В академічній праці Словнику української мови в 11 томах адаптація – це «пристосування організмів, органів чуття до умов існування, до оточення» [13, с. 19].

В психологічному словнику поняття адаптації розглядається як «психічне явище, котре пов'язане з перебудовою психіки у відповідності з вимогами нових умов оточуючого середовища» [11].

Велику роль в дослідженні процесу адаптації відіграють праці Ж. Піаже. Так, під терміном адаптації автором було визначено рівновагу між асиміляцією та акомодациєю, або одне і те ж саме, як рівновага у взаємодіях суб'єкта і об'єкта [8].

Значущість поняття адаптації для психології особистості обґрунтував Г. Балл як «універсальний характер тенденції до встановлення рівноваги між компонентами реальних систем» [3].

Ю. Александровський під системою психічної адаптації розглядав багатопланову самоорганізовану підсистему, яка може як і доповнювати, так і діяти в взаємно конкуруючих відносинах. Саме ці підсистеми, на думку дослідника, мають неоднакове значення в загальній ієрархії підсистем і відрізняються своєю структурною побудовою (різним ступенем складності), різними можливостями автономної активності, своєрідністю взаємозалежності і взаємозумовленості [1].

VI Дунайські наукові читання

У широкому розумінні Т. Алексєєва адаптацію стверджує варто розглядати як «цілісний комплекс реакцій живих систем, що мають активний цілеспрямований характер, які сприяють не тільки підтримці динамічної рівноваги в даних умовах середовища (гомеостазіс), але й забезпечують можливість еволюції при їхній зміні (гомеорезіс)» [2].

Питання адаптації до навчання у закладах вищої освіти також перебуває в полі зору науковців. Свідченням цього слугують праці В. Грушевського [6], А. Першина [9], С. Ворожбита [5], В. Слободчиков [12] та ін.

Аналіз наукових джерел показує, що поняття адаптація трактується науковцями неоднозначно. Під процесом адаптації ми будемо розглядати активність суб'єкта діяльності, усвідомлене ставлення до своїх дій та вчинків, пошук власних шляхів вирішення складнощів, котрі виникають в процесі онтогенезу.

Останнім часом здобувачам вищої освіти, їх батькам, науково-педагогічним працівникам доводиться пристосовуватись до нових умов навчання в режимі онлайн.

В Україні дистанційне навчання вищої освіти регламентується Законом України «Про вищу освіту» [7], «Положенням про дистанційне навчання», затвердженого наказом № 466 Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. [10].

За Законом України «Про вищу освіту» стаття 49 дистанційна форма здобуття освіти «це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається в основному за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, що функціонує на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій» [7].

На сайті Міністерства освіти та науки України названо 16 закладів освіти [<https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/distancijna-osvita/navchalni-zakladi-yaki-nadayut-mozhlivist-navchatis-viddaleno>], які надають можливість навчатись віддалено, серед них: Освітній проект Preply, Центр дистанційного навчання Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу, Інститут дистанційних технологій навчання (ІДТН), Українська система дистанційного навчання, Центр дистанційного навчання світового банку, Проблемна лабораторія дистанційного навчання, дистанційне навчання Академії цивільного захисту України, Українсько-американський гуманітарний інститут «Вісконсінський Міжнародний Університет в Україні», Лабораторія дистанційної освіти Сумський державний університет, Лабораторія дистанційного навчання Київського національного торгово-економічного університету, інформація про системи видаленого навчання (Moodle) та ін.

Вже понад пів року освіта в Україні зіштовхнулася з новими реаліями.

Збірник наукових праць

Загальнонаціональний карантин, який в Україні розпочався з березня 2020 р. триває до тепер. ЗВО повинні були швидко перелаштувати навчання в режимі онлайн. Процес пристосування до нових реалій часу відбувався як для здобувачів вищої освіти, так і науково-педагогічних працівників. Пристосування до умов навчання в дистанційному режимі вимагав від здобувачів вищої освіти інформаційної готовності працювати на дистанційних платформах: Moodle, Google Classroom, Google Meet, Zoom, Skype та ін.

Перевагами дистанційного навчання для здобувачів вищої освіти варто назвати:

- цілодобовий доступ до навчального матеріалу (дистанційні курси на платформах Moodle, Google Classroom та ін.);
- можливість повернення до перегляду матеріалу на противагу традиційним формам навчання;
- постійний зв'язок з викладачем, консультування викладача (форуми, чати);
- перегляд відеолекцій на ютуб каналах викладачів;
- самоорганізація;
- зручний час та місце навчання;
- індивідуальний графік навчання;
- економія власного часу.

Проте, поряд із перевагами здобувач вищої освіти зіштовхується з рядом *недоліків в адаптації до дистанційного навчання:*

- проблеми з інтернет-з'єднанням, низька якість інтернет-зв'язку (не в усіх регіонах нашої країни якісне інтернет-покриття);
- складнощі з технічним забезпеченням освітнього процесу;
- відсутність живого спілкування;
- обсяги завдань та терміни їх здачі;
- психологічна неготовність працювати в режимі онлайн.

Щодо шляхів успішної адаптації здобувачів ЗВО до дистанційного навчання варто виокремити:

- створення власного інтернет-простору для організації дистанційного навчання ЗВО;
- цифрова освіченість як здобувачів вищої освіти, так і науково-педагогічних працівників;
- чіткий графік роботи під час дистанційного навчання;
- наявність дистанційних курсів за кожною дисципліною;
- сприятливе соціальне середовище;
- включення альтернативних варіантів завдань до кожного курсу в зв'язку з відсутністю доступу навчатися в режимі онлайн.

Отже, дистанційна освіта – це спланований та заздалегідь продуманий процес,

VI Дунайські наукові читання

котрий буде успішно реалізований як в навчальному, так і в психологічному аспекті лише при чітко визначеному алгоритмі впровадження процесу навчання та форм, механізмів оцінювання досягнень здобувачів вищої освіти.

1. Александровский Ю.А. (2000). Пограничные психические расстройства. Учебное пособие. URL: <http://drlev.ru/book/aleksandrovskiy.pdf>
2. Алексеева Т.В. (2004). Психологічні фактори та прояви процесу адаптації студентів до навчання у вищому навчальному закладі : автореф. дис. ... канд. псих. наук. К. 26 с.
3. Балл Г.А. Понятие адаптации и его значение для психологии личности. 1989. URL: <http://www.voppsy.ru/issues/1989/891/891092.htm>
4. Березин Ф.Б. (1988). Психическая и психофизиологическая адаптация человека. Ленинград: Наука. 270 с.
5. Ворожбит С.А. (2006). Вплив особливостей інтелекту на процес успішної адаптації студентів до університету. *Проблеми загальної та педагогічної психології*. Т. 8. Вип. 7. С. 74-79.
6. Грушевський В.О. (2014). Особливості соціально-психологічної адаптації студентів-першокурсників до навчання у ВНЗ. *Науковий вісник Миколаївського державного університету імені В.О. Сухомлинського. Серія : Психологічні науки*. Вип. 2. 12. С. 67-72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmdups_2014_2_12_15A
7. Закон України Про вищу освіту. Відомості Верховної Ради (ВВР). № 37-38, ст. 2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
8. Пиаже Ж. Психология интеллекта, Питер, СПб. 2004. URL: http://transyoga.ru/assets/files/books/sposobnosti/piaje_psih_intelekta.pdf
9. Першина А.В. (2011). Психологічні чинники адаптації студентів до навчання у ВНЗ. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Вип. 5. С. 124–135. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnf_2011_5_16C
10. Положення про дистанційне навчання, затвердженого наказом № 466 Міністерства освіти і науки України від 25.04.2013 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0703-13#Text>
11. Психологічний словник / Авт.-уклад. В.В. Синявський, О.П. Сергєєнкова / За ред. Н.А. Побірченко. URL: http://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/5980/3/O_Serhieienkova_IL.pdf
12. Слободчиков В.И., Мирзаянова Л.Ф. (2008). Упреждающая адаптация как особая образовательная деятельность преподавателей вуза. *Педагогика*. № 6. С. 3–8.
13. Словник української мови: в 11 тт. (1970-1980) / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І.К. Білодіда. К. : Наукова думка,. Т. 1. 799 с.